PD-109 CV-19

M.A. Sanskrit (First Semester)

Examination, Jan-2021

Paper-I

Name/Title of Paper- Vaidik Sahitya
Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80
[Minimum Pass Marks : 29

नोट :दोनों खण्डों से निर्देशानुसार उत्तर दीजिए। प्रश्नों के अंक उनके दाहिनी ओर अंकित हैं।
Note : Answer from both the Sections as directed. The figures in the right-hand margin indicate marks.

खण्ड / Section-A

1. समीचीनम् उत्तरं चित्वा लिख्यताम्: 1x10=10

क. मरूत्वतिवता इति विशेषणम्
1. इन्द्रस्य
2. रूद्रस्य
3. वरूणस्य
4. अग्ने:

ख. वाक्यसूक्तम! कस्मिन वेदे अस्ति?
1. ऋग्वेदे
2. यजुर्वेदे
3. सामवेदे
4. अथर्ववेदे

ग. रूद्र: अस्ति–
1. द्युस्थानीय:
2. अन्तरिक्षस्थानीय:
3. पृथ्वीस्थानीय:
4. सुतलस्थानीय:

घ. सरमापणि संवाद सूक्तस्य मण्डलकम: अस्ति–
1. 10 / 10
2. 10 / 95
3. 10 / 121
4. 10 / 108

ङ. हिरण्यगर्भसूक्तसस्य देवता अस्ति–
1. वामदेव:
2. हिरण्यगर्भ:
3. प्र5जापति:
4. इन्द्र:

च. सर्पविषनाशनंसूक्तं कस्मिन् वेदे अस्ति–
1. ऋग्वेदे
2. यजुर्वेदे
3. सामवेदे
4. अथर्ववेदे

छ. शिवसंकल्पसम्बद्ध: वेद: अस्ति–
1. ऋग्वेद:
2. शुक्लयचजुर्वेद:
3. कृष्णयजुर्वेद:
4. अथर्ववेद:

ज. ऋतावरी इति विशेषणम् अस्ति–
1. उषस्
2. अदिति:
3. पृथ्वी
4. वाक्

झ. सहस्त्राक्ष: इति विशेषणम्–
1. इन्द्रस्य
2. वरूणस्य

3. रूद्रस्य

4. पुरूषस्य

ञ. ईशावास्योपनिषदे कति मन्त्राः सन्ति–

1. 10

2. 17

3. 18

4. 19

2. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः :– 2x5=10

क. उषासूक्तस्य वैशिष्ट्यं वर्ण्यताम् ।

ख. पुरूषस्य वैशिष्ट्यं पंचवाक्येषु लिदयताम् ।

ग. सर्पविषनाशनम् सूक्ते टिप्पणी लेखनीयः ।

घ. रूद्रस्य वैशिष्ट्यं पंचवाकयेषु लिढयताम् ।

ङ. हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् इव्यस्य अर्थः लिढयताम्।

खण्ड/Section-B

3. अधोलिखितं मन्त्रद्वयं व्याढयायताम्– 15x4=60

क. द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते
शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते।
यः सोमपा निचितो वज्रबाहुः
यो वज्रहस्तः सजनास इन्द्रः।।

ख. उषः प्रवीची भुवनानि विश्वो
र्ध्वा विष्ठस्यमृतस्य केतुः।
समानमर्थ्हां चरणीयमाना
चकमिव नव्यस्या ववृत्स्व।।

अथवा

वरूणस्य चारित्रिकं वैशिष्ट्यं वर्ण्यताम्।

4. अधोलिखितं मन्त्रद्वयं व्याख्यायताम्:

क. य आत्मदा वलदा यस्य विश्वे
उपसते प्रश्ज्ञिषं यस्य देवाः।
यस्य छायमृतं यस्य मृत्युः
कस्मै देवाय हविषा विधेम।।

ख. अयं सु तुभ्यं वरूण स्वधावो
हृदि स्तोम उपश्रितविश्चदस्तु।
शंनः छोमे शमु योगे नो अस्तु
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः।।

अथवा

सरमापणिसंवादस्य सारं लेखनीयः।

5. मन्त्र द्वयं व्याख्यायताम्–

क. सहस्त्रशीर्षा पुरूषः सहस्त्राक्षः सहस्त्रपात्!।
सभूमि विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठ दृशाङ्गुलम्।।

ख. यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं
तदु सुप्तस्य तथैवेति।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्येतिरेकें
तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु।।

अथवा

पृथ्वीसूक्तस्य सारं विलिख्यताम्।

6. व्याख्या कार्याः

क. विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठा
हिरण्यवक्षा जगतो निवेशनी।
वैश्वानरं बिभ्रती भूमिरग्नि–
मिन्द्रऋषभा द्रविभे नो दधातु।।

ख. अन्धं तमः प्रविश्ज्ञन्ति येऽविद्यामुपासते।
ततो भूय इवते तमो य उ विद्यायां रताः।।

अथवा

ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किज्च सगत्यां जगत्।
तेन व्यक्तेन भुज्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम्।।

ग. यस्मिन् सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः।
तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः।।